

לידיצה

(Lidice). כפר בצ'כיה, כ-16 ק"מ ממערב לפראג, שהגרמנים השמידוהו. ב-9 באוקטובר 1940 נקבעה, לפי הכרעת היטלר, המטרה הסופית של ה'פרוטקטורט' לפי תוכניות הנאצים: הפיכת בוהמיה ומורביה לתחום מחיה (Lebensraum) גרמני, אגב ספיגת מחצית העם הצ'כי במסגרת האומה הגרמנית וגירושה של המחצית השנייה. נראה שבספטמבר 1941 מונה רינהרד הידריך לממלא-מקום של הרייכספרוטקטור (שליט הפרוטקטורט) פון נוירט, שהוכרז ל'חולה'. תפקידו של היידריך היה חיסול הגורמים המסכנים את האינטרסים של הרייך: ריבוי מעשי חבלה כתוצאה מהתחזקות מחתרת, התגברות השפעתה של תעמולת לונדון, ובעיקר – ירידת התפוקה בתעשייה הכבדה החיונית לגרמניה.

ב-27 בספטמבר 1941 הגיע היידריך לפראג, וב-28 בספטמבר הוכרז, בתמיכת קרל הרמן פרנק, מצב חירום בשבעה מחוזות. אותו יום נעצר ראש-ממשלת ה'פרוטקטורט', הגנרל אליאש, שסילוקו נדחה כבר שלוש פעמים, ונדון למוות ב'בית דין עממי' (Volksgerichtshof). בתוך חודשיים נעצרו יותר מ-4,000 צ'כים ו-404 מהם הוצאו להורג. הנשיא האכה נאלץ להסכים להקמת ממשלה צייתנית לחלוטין לגרמנים. כבר לפני בואו של היידריך ספגו ארגוני המחתרת מהלומות כבדות: ארגוני המחתרת הנאמנים לממשלה הגולה בלונדון הקימו ארגון-גג (Ustredni Vedeni Odboje Domacih, UVOD), ה'וועד המרכזי למאבק מבית'. המחתרת הנשענת על אנשי צבא לשעבר (OBRANA NARODU, ON), 'הגנת העם' (התמוטטה אחרי מעצרו של אלפי חבריה. ארגון חשוב, מקורב לחוגים סוציאלידמוקרטים, ובו אינטלקטואלים יהודים שנטלו חלק רב בפעולות במחתרת, היה P.V.Z (Peticni Vybor: Verni Zustaneme), 'נישאר נאמנים'). דרכו הועבר מידע רב ללונדון. בקיץ 1940 תפס הגסטפו את ארכיון ה-P.V.Z, ובעקבות זאת נערכו אחרי בואו של היידריך מאסרים רבי-היקף. מספר הנאסרים עלה מ-1,298 באוגוסט ל-2,744 באוקטובר, ביניהם 1,772 חברי מחתרת. המכה ההיא שיתקה את ארגוני המחתרת, להוציא את מחתרת הקומוניסטים. אחרי פלישת הגרמנים לברית-המועצות התחזקה מאוד הפעילות המחתרתית של המפלגה הקומוניסטית, ובהדגישה את אחדות המאבק הלאומי ריכזה סביבה גם חוגים לא קומוניסטים.

זאת היתה אחת הסיבות שהניעו את היידריך לחזר אחרי מעמד הפועלים. היידריך שיפר במעט את תזונת הפועל, ובמידה ניכרת את תנאי הביטוח הסוציאלי על-חשבון האוצר. השפעת הצעדים הללו על הפועלים היתה מועטה וחולפת, אך ההישג מיתן את התסיסה מבית, והרגיעה בשטח ה'פרוטקטורט' הדאיגה את הממשלה הגולה בלונדון. אחרי התלבטויות ואזהרות החליטו חוגים המקורבים לממשלה הגולה להתנקש בהיידריך. מ-4 באוקטובר 1941 הוצנחו בשטח ה'פרוטקטורט' קבוצות (זוגות) של צנחנים. רק חלקם הגיעו

לכלל מילוי המשימה. קבוצה אחת התקינה משדר. קבוצת 'אנטרופויד' (ANTHROPOID) שחבריה היו יאן קוביש ויוזף גבצ'יק ושעליה הוטלה משימת ההתנקשות, נעזרה בקבוצת המחותרת הקטנה 'סוקול'.

ב-27 במאי 1942 נסע היידריך כרגיל במכוניתו לפראג. בשעה 10:30 התנקשו בו גבצ'יק וקוביש בסיבוב הכביש, פצעוהו קשה ברימון-יד, וב-4 ביוני 1942 מת היידריך מפצעיו. מיד הכריזו הגרמנים מצב חירום, סרקו 5,000 יישובים, ועד 1 בספטמבר 1942 עצרו 3,180 נפש ודנו 1,344 למוות. שעתיים אחרי ההתנקשות ציווה היטלר להוציא 10,000 צ'כים להורג, ואחרי מות היידריך – 30,000. אחרי שנתפסו המתנקשים ושאר הצנחנים, השיג פרנק דחייה וביטול של ההוראות הללו. ב-9 ביוני 1942 הצהיר היטלר בפני ממשלת ה'פרוטקטורט': 'שום דבר לא ימנע ממני גירוש מיליוני צ'כים, אם אין הם מוכנים לחיים משותפים בשקט'.

השכם בבוקר 10 ביוני 1942 הוצאו כול תושבי הכפר ל" מבתיים: כול 192 הגברים בכפר וכן 71 נשים מתושבי הכפר נרצחו. מ-198 נשים שהובאו למחנה רונסבריק חזרו בתום המלחמה 143. מ-98 הילדים שנמסרו ל'מוסדות חינוך' שרדו 16 בלבד. בנוכחותם של צלמים, של פרנק ושל ארנסט קלטנברונר, יורשו של היידריך, נהרס הכפר עד היסוד. הנימוק הרשמי היה שתושבי הכפר הושיטו עזרה למתנקשים, דבר שלא היה לו יסוד במציאות. עילה לפשע היתה, ששניים מבני הכפר שירתו בלגיון הצ'כי בבריטניה; הם לא ידעו דבר על תוכנית ההתנקשות, אך מסרו לצנחנים שמות של בני ל' שעליהם יוכלו לסמוך, אך הצנחנים כלל לא התקשרו עמהם. בין כך ובין כך היתה הענישה היא נחשבת לקלה בעיני הפיר.

המתנקשים ושאר הצנחנים, שהסתתרו בכנסיית קיריל ומתודיוס בפראג, נתגלו בעקבות הלשנה, וב-18 ביוני נפלו אחרי קרב נואש. גורל חמור עוד יותר פקד את הכפר לז'קי (Lezaky) על ידי פרדוביצה (Pardubice), ממזרח לפראג, שבו נתגלה המשדר. כול המבוגרים בכפר נרצחו והילדים 'נמסרו לחינוך' לגרמנים, ובתוך המלחמה שרדו רק שניים מהם, שנמצאו ראויים להתחנך ולגדול כ'גרמנים' לכול דבר.

התדהמה בציבור הצ'כי היתה קשה. תנועת ההתנגדות שהתאוששה, להפתעתו של היידריך, לפי רישומו שבועיים לפני ההתנקשות, שותקה. הממשלה הגולה הכחישה כול קשר להתנקשות, וטענה כי ההתנקשות באה במחאה על גל הטרור. אחרי המלחמה קמה ל' מחדש והיתה לסמל לשלטון הטרור הנאצי ולגבורת תנועת המרי הצ'כית. דווקא מקורות גרמניים, במיוחד פנויץ (ראה ביבליוגרפיה), שהכין דיווח מסכם בשביל היטלר, מגלים כי נוסף על 'מיבצע ל', שאותו הגה ויזם בעיקר ראש הסיפ"ו בפרוטקטורט יוזף במה, נרצחו ב-24 באוקטובר 1942 במחנה מאוטהאוזן 252 נפש, קרובים וידידים של אנשי ל', 'לפי פקודת הרייכספירר ס"ס' (הימלר). בין הנרצחים היו כ-130 נשים, שהומתו בתאי גז, ובני-נוער

רבים. פנויץ טען, שהוא השיג חנינה לחשודים תמורת שיתוף-פעולה, וכתוצאה מכך קיבלו הגרמנים כ-2,000 יחידות מידע, ובכללן מידע שמסר אחד הצנחנים.